

ביאור הדף מסכת סנהדרין דף י"ד

לעיל התבאר שצריך שלושה כדי לסמוך דיין לדון דיני קנסות, ושואלת הגמרא שהרי מצינו שרבי יהודה בן בבא סמך לבדו, שאמר רב יהודה בשם רב שזכור רבי יהודה בן בבא לטוב שאילמלא הוא נשתכחו דיני קנסות מישראל, ומבארת הגמרא שאין הכוונה שנשתכחו אלא שיתבטלו, כי לולי הוא לא היו סמוכים בעם ישראל, כיון שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזירה על ישראל, שכל הסומך יהרג, וכל הנסמך יהרג, ועיר שסומכים בה תיחרב, ותחומין שסומכין בהן יעקרו.

והלך רבי יהודה בן בבא וישב לו בין שני הרים גדולים ובין שתי עיירות גדולות ובין שני תחומי שבת בין אושא לשפרעם, כדי שלא יעקרו שום עיר ושום תחום, וסמך שם חמשה זקנים ואלו הן רבי מאיר ור' יהודה ור' שמעון ור' יוסי ור' אלעזר בן שמוע, ורב אויא אמר שהוא סמך אף את ר' נחמיה.

וכיון שהכירו אויביהם בהם שהם נסמכים, אמר להם רבי יהודה בן בבא, בניי רוצו, ושאלו אותו רבי מה יהא עליך, והשיב להם הריני מוטל לפנייהם כאבן שאין לה הופכים, ואמרו שאותם חיילי המלכות לא זזו משם עד שנעצו בו שלש מאות חניתות של ברזל ועשאוהו ככברה.

ושואלת הגמרא שממעשה זה רואים שרבי יהודה בן בבא סמך לבדו, ולא היו עמו אחרים, אך דוחה הגמרא ואומרת שהיו עמו אחרים, אלא שהם לא הזכירו משום כבודו של רבי יהודה בן בבא.

ושואלת הגמרא שרב אמר שר' יהודה בן בבא סמך את רבי מאיר, והרי רבה בר בר חנה אמר בשם רבי יוחנן שכל האומר לא סמך ר' עקיבא את רבי מאיר אינו אלא טועה, ואם כן רבי עקיבא סמך את רבי מאיר ולא רבי יהודה בן בבא.

ועונה הגמרא שכאשר סמך רבי עקיבא את רבי מאיר, לא קיבלו החכמים את סמיכתו, כי היה עדיין בחור, ורק כשסמכו רבי יהודה בן בבא קיבלו את סמיכתו.

ואמר רבי יהושע בן לוי שאין סמיכה בחוצה לארץ, ומבארת הגמרא שאין כוונתו שסמוכים לא דנים דיני קנסות בחוץ לארץ שהרי שנינו במשנה שסנהדרין נוהגת בין בארץ ובין בחוצה לארץ, אלא כוונתו שלא סומכים בחוץ לארץ אלא רק בארץ.

ואומרת הגמרא שוודאי שאם הסומכים בחוץ לארץ והנסמכים בארץ אין זה מועיל, ואי אפשר לסמוך, כי אין סומכים בחו"ל. אך מסתפקת הגמרא באופן הפוך שהסומכים נמצאים בארץ, אלא שהנסמכים נמצאים בחוץ לארץ ואינם לצד הסומך, האם מועילה הסמיכה מרחוק או לא.

ומוכיחה הגמרא שאי אפשר לסמוך מרחוק, ממה שהיה עם רבי יוחנן שהיה רוצה לסמוך את רב שמן בר אבא, ולא הצליח לסומכו כי כשהיה אצלו לא מצא רבי יוחנן שניים נוספים לסמוך עמם, והצטער רבי יוחנן על כך.

ועוד מוכיחה הגמרא ממה שהיו שני חכמים ר"ש בן זירוד, ועמו ר' יונתן בן עכמאי, ויש אומרים להפך רבי יונתן בן עכמאי ועמו ר"ש בן זירוד, שאחד שהיה לפני רבי יוחנן סמכוהו, והשני שלא היה לפני רבי יוחנן לא סמכוהו.

עוד מביאה הגמרא שרבי יוחנן שקד לסמוך את ר' חנינא ורבי הושעיא אבל לא הסתייע שימצא עוד שניים עמו כדי לסמוך אותם, והיה מצטער מאוד רבי יוחנן על כך, ואמרו לו ר' חנינא ור' הושעיא שלא יצטער, כיון שהם מבית עלי, ואמר ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן שאין נסמכים לבית עלי, ממה שנאמר בשמואל "לא יהיה זקן בביתך כל הימים", ואין הכוונה לזקן כפשוטו שהרי כבר נאמר "כל מרבית ביתך ימותו אנשים" אלא הכוונה שלא יהיה סמוך מבית עלי.

מספרת הגמרא שרבי זירא הסתתר כדי שלא יסמכוהו, כי אמר רבי אלעזר לעולם הוי קבל וקיים, וכלומר הוי אפל ומורחק מהרבנות שמקברת את בעליה. אבל לאחר ששמע את מה שאמר ר' אלעזר שאין אדם עולה לגדולה אלא אם כן מוחלים לו על כל עונותיו, הפסיק להסתתר כדי שיסמכוהו, וכאשר סמכוהו שרו עליו לא כחל ולא שרק ולא פירכוס ויעלת חן, וכלומר שהרי הוא כמו כלה נאה שאינה צריכה להתיפות כדי להעלות חן.

וכאשר סמכו את רבי אמי ורבי אסי שרו להם, כל מן אלו ומאלו תסמכו לנו, ולא מאלו שמהפכים את הדין, או מאלו שהינם כסמרטוט ולא נותנים טעם לדבריהם, ויש אומרים שאמרו מאלו תסמכו ולא מאלו שחומסים ומונעים מלומר את טעמי התורה, ולא מאלו שאינם מתקנים את פסק הדין, ומציגים אותו בצורה ברורה ויפה.

עוד מספרת הגמרא שכאשר ר' אבהו היה בא מבית המדרש לבית הקיסר, היו יוצאות נשות בית הקיסר ושרות לו, נשיא בעמו מנהיג אומתו, נר המאור, ברוך בואך לשלום.

במשנה התבאר שלדעת רבי שמעון עריפת עגלה בשלשה ולדעת רבי יהודה בחמשה. ומביאה הגמרא ברייתא שאומרת שלדעת רבי יהודה צריך לעריפת עגלה חמשה דיינים, ולומדים זאת מהפסוק "ויצאו זקניך ושופטיך" כי "זקניך" זה מלשון שניים, ושופטיך זה מלשון שניים, וכיון שצריך שלא יהיה בית דין שקול מוסיפים עוד אחד.

ולדעת רבי שמעון צריך שלושה דיינים, כי "זקניך" זה לשון של שנים וכיון שצריך שלא יהיה בית דין שקול מוסיפים עוד אחד.

ושואלת הגמרא מה ילמד רבי שמעון מהמילה "ושופטיך", ועונה הגמרא שהוא לומד מכאן שלעגלה ערופה צריך שיבואו המיוחדים שבשופטיך, וכלומר דיינים מהסנהדרין. ורבי יהודה למד זאת ממה שכתוב "זקניך" ולא זקני קודם, אך לדעת רבי שמעון אי אפשר ללמוד משם כי צריך ללמוד משם דבר אחר, שאין הכוונה לזקני השוק אלא לזקני הסנהדרין, ומה שלומדים מהפסוק "ושופטיך" זה שלא מספיק זקני סנהדרין קטנה של כ"ג, אלא צריך זקני סנהדרין של ע"א דווקא.

ומנסה הגמרא לומר שרבי יהודה למד זאת מסמיכה לעיל בגזירה שווה, מהמילה "זקני" שנאמרה לגבי סמיכה על פר העלם דבר של ציבור, למילה "זקני" שנאמרה לגבי עגלה ערופה, שכפי שבסמיכת הפר צריך זקני הסנהדרין כך בעגלה ערופה צריך דווקא זקני הסנהדרין.

אבל דוחה הגמרא, שהרי אם רבי יהודה לומד זאת בגזירה שווה, הוא יכול ללמוד שהדין של עגלה ערופה שווה לגמרי לדין של סמיכה, בזה שצריך סנהדרין, ולא צריך כלל את המילים "זקניך" "ושופטיך" שבעגלה ערופה ללמד שלא מדובר בזקני השוק או בזקני סנהדרין קטנה.

ולכן אומרת הגמרא שלדעת רבי יהודה לומדים מהאות ו' במילה "ושופטיך" שצריך עוד שני דיינים, אבל לדעת רבי שמעון האות ו"ו אינה מיוחדת לדרשה ולא דורשים ממנה.

ושואלת הגמרא בין לרבי יהודה ובין לרבי שמעון מדוע לא לומדין מהמילה "ויצאו" שצריך עוד שני דיינים, ומהמילה "ומדדו" שצריך עוד שני דיינים, כך שלרבי יהודה יהיו צריכים ט' דיינים ולרבי שמעון שבעה.

עמוד ב'

ועונה הגמרא שמהפסוקים האלו לומדים דברים אחרים, וכפי ששינו בברייתא שמהמילה "ויצאו" לומדים שצריך שדווקא הדיינים יצאו מחוץ לעיר ולא שלוחם. ומהמילה "ומדדו" לומדים שאפילו אם המת קרוב יותר בבירור לעיר אחת מאשר לשנייה צריך לעסוק במדידה ולמדוד איזו עיר קרובה יותר.

ועל מה שהתבאר במשנה שלדעת רבי שמעון עריפת עגלה בשלשה ולדעת רבי יהודה בחמשה, **אומרת** הגמרא שהמשנה היא לא כדעת רבי אליעזר בן יעקב, כיון ששינו בברייתא שרבי אליעזר בן יעקב אומר שלומדים מהפסוק "ויצאו זקניך ושופטיך" דברים אחרים. שלדעתו "זקניך" זו סנהדרין, "ושופטיך" זה מלך וכהן גדול.

והמקור לכך שמדובר במלך הוא מהפסוק במשלי "מלך במשפט יעמיד ארץ", ושמדובר בכהן גדול לומדים מהפסוק "ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט", ומכאן רואים שמלך וכהן גדול נקראים שופטים.

ומסתפקת הגמרא האם רבי אליעזר בן יעקב חולק על המשנה רק בזה שצריך שגם המלך והכהן הגדול יהיו בעריפת העגלה, או שחולק גם על כך שצריך שיהיו כל הסנהדרין ולא רק שלשה או חמשה.

וניסה רב יוסף להוכיח מברייטא שאומרת שאם זקן פגש את הסנהדרין מחוץ ללשכת הגזית שהייתה בהר הבית וכגון במקום הנקרא בית פגי, ושם המרה על דבריהם, אין דינו כזקן ממרא, ורק אם המרה על דבריהם בלשכת הגזית דינו כזקן ממרא, שנאמר בפסוק "וקמת ועלית אל המקום", ולומדים שהמקום גורם.

ולמעשה רואים מברייטא שיתכן מצב שכל הסנהדרין יצאו מחוץ ללשכת הגזית, כי לא יתכן שמדובר שאותו הזקן ממרא פגש רק את מקצתם, כי אז אין דינו כזקן ממרא בכל מקרה, כי הוא לא המרה את כל הסנהדרין ויתכן שאלו שנשארו סוברים כמותו.

והרי אסור לסנהדרין לצאת מלשכת הגזית ביום שהרי נאמר בשיר השירים "שררך אגן הסהר אל יחסר המזג", ולומדים מזה שתמיד צריך שישארו לפחות כ"ג בלשכת הגזית.

ומוכרח שאם בכל זאת יצאו הם יצאו לצורך מצווה, ולכאורה מדובר שיצאו לעריפת עגלה, ומוכח שלרבי אליעזר בן יעקב, עריפת עגלה בכל הסנהדרין.

אך דחה אב"י את דבריו ואמר שיתכן שהם יצאו כדי להוסיף על העיר ירושלים או על העזרות שאז צריך לקדש את התוספת בפני הסנהדרין, וכפי ששינונו במשנה שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא בבית דין של שבעים ואחד.

ואמנם מביאה הגמרא ברייתא כדברי רב יוסף שאומרת שזקן ממרא שפגש את הסנהדרין בבית פאגי והמרה עליהן, וכגון שיצאו למדידת עגלה ערופה, או להוסיף על העיר ועל העזרות, אין המראתו המראה כי נאמר "וקמת ועלית אל המקום", ולומדים שרק במקום של לשכת הגזית נחשבתו המראתו המראה.

במשנה התבאר שנטע רבעי ומעשר שני שאין דמיו ידועים, פודים בשלשה. ומביאה הגמרא ברייתא שאומרת איזהו מעשר שני שאין דמיו ידועים, כגון פירות שהרקיבו ויין שהקרים ומעות שהחלידו.

ברייטא נוספת מביאה הגמרא שאומרת שמעשר שני שאין דמיו ידועים פודים אותו בשלשה לקוחות וכלומר בשלושה סוחרים שמבינים בערך הפירות, אבל לא בשלשה שאינם לקוחות, ואפילו אם אחד מהלקוחות נכרי או שהוא הבעלים של הפירות מצטרף לשלושה.

והסתפק רבי ירמיה, אם שלשה לקוחות שמטילים את כספם לארנק אחד, וכלומר שמנהלים את כספם בשותפות, נחשבים כשלושה או כאחד, ומנסה הגמרא להוכיח שאף באופן כזה דינם כשלושה ממה ששינונו ברייתא שאיש ושתי נשיו פודים מעשר שני שאין דמיו ידועים, ובדרך כלל אדם ונשותיו מטילים את מעותיהם לכיס אחד. אך דוחה הגמרא שאולי מדובר בנשים שמנהלות את כספם לעצמם, וכמו אשתו של רב פפא שהייתה בתו של אבא סוראה.

במשנה התבאר שההקדשות נפדים בשלשה. ואומרת הגמרא שהמשנה אינה כדעת ר' אליעזר בן יעקב שאמר מברייטא שאפילו מזלג קטן של הקדש המשמש לטווית זהב, אם הקדישוהו צריך עשרה בני אדם לפדותו, ולא מספיק שלושה.

ושאל רב פפא את אב"י שאמנם רבי אליעזר בן יעקב מובן שטעמו הוא כפי שאמר שמואל שכיון שעשרה פעמים כתוב כהן בפרשת הקדשות צריך עשרה, שלושה בפרשת ערכין, ושלושה בפרשת מקדיש בהמה, וארבעה במקדיש קרקעות. אך מה טעמם של חכמים שמספיק שלושה.

ולא יתכן שהטעם הוא כיון שבפרשת הקדשות כתוב ג' פעמים כהן לכן צריך שלושה דיינים, כי הרי לפי זה בקרקעות שכתוב ארבעה פעמים כהן יצטרכו ארבעה דיינים, והרי הדין הוא שצריך בקרקעות עשרה, ולא ארבעה.

ואף לא יתכן שהסיבה שצריך בקרקעות עשרה דיינים זה כי בפרשת קרקעות הושלם בפרשה עשרה פעמים שכתוב בהם כהן, כי אם כך בהקדשות שהושלם בהם שישה פעמים שכתוב בהם כהן יצטרכו שישה דיינים ולא שלושה. ונשארת הגמרא בקושיא.

